

Olli Pyyhtinen

Filosofia ja arkisten objektien luonto

David Frisbyn haastattelu

London School of Economicsin sosiologian professori Frisby vaikuttaa ulkoisesti tutkimuskohteensa vastakohtalta. Simmel oli lyhyenlöntä, riutunut älykkö, jonka ajattelun vimma ei näkynyt vain sanoissa vaan myös eleissä ja liikkeissä. Frisby taas on jyhkeä, rauhallinen ja äärimmäisen kohtelias mies. Kun Simmel tapasi keskusteluissa kaapata oitis vallan itselleen, Frisby jaksaa kuunnella keskustelukumppanin kysymyksen loppuun, vastaa harkitusti, tyynellä äänellä ja yksityiskohtaisen tarkasti, aivan kuten kävelevältä Simmel-tietosanakirjalta sopii odottaa.

Tarina kertoo, että kun Simmelille tarjottiin kerran tuolia, istuutumisen sijaan hän aloitti hurjapäisen esitelmänpidon tuolin ja tuolin tarjoamisen filosofiasta. Haastattellessani kansainvälisesti tunnetuinta Simmel-tuntijaa David Frisbyä Helsingin yliopiston vierastalon toisen kerroksen aulassa istumme mukavasti pehmeissä nojatuoleissa.

Olli Pyyhtinen: Koko intellektuaalinen urasi tuntuu sykkertävän Simmelin hahmon ympärille. Voisitko kertoa hieman sen merkityksestä omalle ajattelullesi? Miten ja milloin ensi kertaa tutustuit Simmelin tuotantoon ja aloit työskennellä sen parissa?

David Frisby: Harrastin Simmeliä jo maisteriopiskelijana London School of Economicsissa. Luin hänen joitakin esseitään, kuten esseen seurallisuudesta, muoti-esseen,

sekä muistaakseni konfliktia käsittelevän esseen, joskin tuohon aikaan juuri muotiessee kiinnosti minua eniten.

Tätä seurasi kuitenkin pitkä ajanjakso, jolloin siirryin hieman toiseen suuntaan. Tein väitöskirjani *The Alienated Mind* tiedonsosiologian synnystä Saksassa tarkastellen Max Scheleria, Karl Mannheimia ja Georg Lukácsia. Tosin Mannheim ja Lukács, kuten tiedetään, ovat molemmat Simmelin oppilaita, ja väitöksessäni on myös lyhyt Simmeliä käsittelevä osuus. Ja jo tuohon aikaan minua oli pyydetty saattamaan loppuun *Rahan filosofian* englanninkielinen käännös, johon typeryyksissäni suostuinkin... Kääntäessä mielenkiintoni Simmeliin uusiutui jälleen. Minua kiehtoi Simmelissä hänen kykynsä filosofoida rahalla ja kehitellä rahan sosiologiaa – raha on ilmeisen merkityksellinen mutta samalla myös näennäisen merkityksetön asia.

Kuten kirjeenvaihto Heinrich Rickertin kanssa pal-

jastaa, Simmelillä oli tismalleen samanlaisia vaikeuksia kehittäessään rahan filosofiaansa kuin Émile Zolalla tämän kirjoittaessa romaaniaan *L'argent*, joka sekini käsittelee rahaa. Zolan ratkaisu vain oli keskittyä pörssi-vaihtoon, kun Simmelillä ei taas ollut mitään materiaalista kohdennusta.

Tämä taisi olla 70-luvun loppua. Sen jälkeen kirjoitin ensimmäisen kirjani Simmelistä nimeltä *Sociological Impressionism*, jossa kenties liiaksi Lukácsin ja Benjaminin kaltaisten kirjoittajien vaikuttamana korostin Simmelin ajattelun fragmentaarista luonnetta – vaikka olin juuri kääntänyt *Rahan filosofian*, joka on kaikkea muuta kuin fragmentaarinen! Sehän on pikemminkin valtava symmetrinen teos, miltei jonkinlainen arkkitehtoninen rakennelma.

Kääntäessäni minun oli otettava askel taaksepäin ja katsottava Simmelin vaikutusta aikalaisiinsa. Innostuin jälleen kahdesta muusta hahmosta: Siegfried Kracauerista, joka oli lyhyesti Simmelin oppilas, ja Walter Benjaminista, joka otti merkittäviä Simmelin ajattelun näkökohtia *Passagen-Werki*nsä ja muihin töihinsä, kuten traagista draamaa käsittelevään tekstiin, ja alkuperän (*Ursprung*) ajatukseensa. Tämä antoi minulle tarvittavan sysäyksen laajemmalla alueella työskentelemiseen. Sen hedelmiä on muun muassa teos *Fragments of Modernity*, joka tarkastelee Simmeliä, Kracaueria ja Benjaminia. Samaan aikaan koetin kuitenkin yhä työstää edelleen myös Simmelin työn aspekteja.

Joka tapauksessa mitä enemmän luin Simmeliä, sitä kauemmas etäännyin kirjani *Sociological Impressionism* monista kannoista. Esitin siinä joitakin provokatiivisia ajatuksia Simmelistä sosiologisena flanöörinä, miehenä vailla ominaisuuksia ja niin edelleen. Teoksen lukeneilta ihmisiltä vain jäi huomaamatta, että jokaisen luvun otsikon perässä oli kysymysmerkki!

Entä marxismi, joka oli jokseenkin vallitseva tuohon aikaan? Loiko se jännitteitä, yhteenottoja tai esteitä, nähtiinhän Simmel ennen kaikkea porvarillisen sosiologian edustajana? Vai tarjosiko marxismi sinulle jopa näkökulman Simmelin lähestymiseen?

Kyllä, tuohon aikaan olin vaikuttanut paljolti Marxista ja hänen töistään, erityisesti monista *Grundrissen* katkelmista. Eräässä mielessä yksi Marxin tuotannon puuttuvista ulottuvuuksista on hänen ohimenevä viittauksensa 'porvarillisen elämän päivittäiseen hyöriinään'. Marx ei juurikaan käytä aikaa sen parissa, kun taas Simmel käyttää, niin sosiologina kuin filosofina. Mitä pidemmälle menin Simmelin ajatteluun, sitä enemmän näin Simmelin koettavan laajentaa tiettyjä Marxin ajattelun näkökohtia.

Marxin ja Simmelin kesken on huomattavia yhtäläisyyksiä, jos otetaan vaikkapa Simmelin tarkastelut *Rahan filosofian* viimeisessä luvussa työnjaosta (sekä tuotannossa että kulutuksessa) subjektiivisen ja objektiivisen kulttuurin alkuperänä. Sitä lukiessa Simmelin ajatukset vaikuttavat hyvin paljon Marxin varhaiskirjoituksiinsa esittämien teesien kaltaisilta, vaikka nuo kirjoitukset

löydettiin tietääkseni vasta 1930-luvun alussa. Lähestyin Simmeliä filosofina tai sosiologina, joka yritti käsitellä jokapäiväisen elämän aspekteja ja joitakin tärkeitä taloudellisia aspekteja – kuten niiden suhdetta rahaan – tavalla, jonka voi nähdä rakentavan Marxin työn perustalle. Tosin Simmelin "taloustiede" näyttää sijaitsevan pitkälti itävaltalaisessa rajahyötyteoriassa, vaikkei Karl Menger arvioissaan *Rahan filosofiasta* nähnytäkään asiaa lainkaan näin...

Toisaalta: käännettyäni yhdessä Glyn Adeyn kanssa Adorno–Habermas–Popper-debattia käsitelleen kirjan *The Positivist Dispute in German Sociology* tulini ajatelleeksi uudelleen Simmelin vastaanottoa Adornolla ja Habermasilla. Kyseenalaistin Frankfurtin koulun vastahakoisuuden Simmelin merkityksen hyväksymisessä. Ei Benjaminin tapauksessa, jonka arvio Simmelistä oli positiivinen, vaan juuri Adornon ja myös Habermasin. Minusta oli aina jotensakin outoa, että Habermas kirjoitti *The Philosophical Discourse of Modernity* -kirjansa viittaamatta tuskin lainkaan Simmeliin, joka on minusta itse asiassa hyvin huomattava moderniteetin filosofi.

Simmelillä oli suuri vaikutus oman aikansa filosofiaan. Sittenkin hän on kuitenkin jäänyt filosofian perinteessä marginaaliseksi ja laiminlyödyksi hahmoksi. Osaatko sanoa jotain hänen filosofiansa sivuuttamisen mahdollisista syistä? Simmelhän tunnetaan nimenomaan sosiologiastaan, sosiologian klassikkona...

Yhdyn arvioosi Simmelin suuresta vaikutuksesta, ja mikä kiinnostavaa, Simmelillä oli vaikutus melko useisiin filosofian ulottuvuuksiin: ei vain fenomenologiaan, vaan myös uskantilaisiin, joihin Simmel oli kytkeytynyt, joskaan en ole varma siitä, oliko hän koskaan ortodoksinen uskantilainen samassa mielessä kuin Rickert ja Wilhelm Windelband.

Yksi Simmelin vastaanotto-ongelmista liittyyneen hänen toimimiseensa vuosien ajan palkattomana dosenttina (*Privatdozent*), mistä syystä hänellä ei ollut virallisia opiskelijoita.

Toinen tekijä, jota tulee painottaa, on ensimmäinen maailmansota. Luulen sen olleen melko ratkaisevassa asemassa saksalaisen filosofian useiden suuntausten muuttamisessa, unohtamatta tietenkään vuoden 1933 jälkeistä juutalaisintellektuellien ajamista maanpakoon.

Kolmanneksi: vaikka vaikutus fenomenologiaan ja kriittisen teorian aspekteihin on todellinen, tulee pitää mielessä, että jos muistelemme 1900-luvun alun aikaista filosofiaa, filosofiassa on itse asiassa useita traditioita, joilla ei ole mitään tekemistä Simmelin kanssa. Ajattelen tässä tieteenfilosofiaa kuten jotain Wienin piirin tapaista. On olemassa kokonainen filosofian ulottuvuus, joka ottaa hyvin vähän tai ei yhtään mitään Simmeliltä.

Simmel kirjoitti kirjoja ja esseitä toisista filosofeista, kuten Kantista, Schopenhauerista, Nietzschestä ja Bergsonista. Kiistämättä hänen tulkintojaan näiden ajattelijoiden käsitteleyä tuntuu silti toimivan Simmelille ensisijaisesti astinlautana hänen omien ideoidensa

kehittelemiseksi ja esittämiseksi. Vähintäänkin hän tuntuu pakottavan ja taivuttavan ajattelijat omaan käyttöönsä ja hänen itsensä tarjoamaan kontekstiin?

Tätä voitaisiin lähestyä katsomalla sitä, mitä kutsuisin itse Simmelin keskeneräiseksi [*incomplete*] dialektiikaksi. Katsottaessa periaatteessa mitä tahansa Simmelin esseitä nähdään, että ne alkavat kahden asian välisellä dikotomiolla tai antinomiolla, joita sitten työstetään, kunnes esseen loppua kohden tulee jo kenties unohtaneeksi koko alkuperäisen antinomian... Mutta lopullista päätöstä ei ole. Tämä keskeneräinen dialektiikka on uskoakseni itse asiassa hyvin arvokas, koska se jättää päätöksen monessa suhteessa lukijan ratkaistavaksi 'kolmantena'.

Mahdollisesti Simmel tekee saman myös suhteessa niihin, joista hän kirjoittaa. Hän on *kiinnostunut* heistä; hän ei pelkästään esitä heidän ajatuksiaan vaan, kuten sanoit, *käyttää* niitä kehittääkseen omiaan. Eräs Simmel-tutkijoiden, tietysti etenkin Simmelistä väitöskirjojaan tekevien ongelmalliseksi kokema seikka on se, että Simmel tuntui yhtyvän Adornon sananparteen, että runous ei vaadi alaviitteitä kuten ei filosofiakaan! Simmel olisi varmaan allekirjoittanut tuon. Esimerkiksi *Rahan filosofiassa* ei ole yhden ainutta alaviitettä, joten on mahdollista tietää, mistä asiat tulevat. Tai jos ottaa käteensä kirjan *Schopenhauer und Nietzsche*, huomaa alaviitteiden puuttumisen myös siitä.

Olet siis oikeassa. Simmelin kirjoituksissa toisista filosofeista on tuntu, että Simmel paneutuu heihin ja sisällyttää heidät ajatteluunsa tuodakseen esiin omia ajatuksiaan.

Simmelin lukija siis voi pitää itseään mahdollisena 'kolmantena' antinomioihin!

Se lienee ilmeisintä esseessä *Suurkaupungit ja henkinen elämä*, jonka viimeinen lause sanoo, että tehtävämme ei ole ylistää tai tuomita vaan ymmärtää. Tämä ei ole vain Simmelin tehtävä vaan myös haaste lukijan vastattavaksi.

Omissa kirjoituksissasi olet painottanut Simmelinä moderniteetin teoreettikona ja tuonut esiin hänen kulttuurifilosofista ajatteluaan. Simmelhän käsitti filosofiankin eräänlaiseksi kulttuuriseksi muodoksi ja oli sitoutunut filosofisen kulttuurin kehitykseen. Miten itse ymmärrät Simmelin käsitteet 'kulttuuri' ja 'filosofinen kulttuuri'?

Jälkimmäisen ymmärtämiseen avaimen tarjoaa koelma *Philosophische Kultur*, eräs hänen tunnetuimmista kirjoistaan. Siinä Simmel antaa joitain viitteitä siitä, miltä *hänen* versionsa filosofisesta kulttuurista saattaisi näyttää. Jos otetaan etäisyyttä Simmelin teksteihin ja katsotaan, mikä hänen omalle filosofisen kulttuurin käsitteilleen on ominaista, nähdään, ettei sille ole ominaista ainoastaan yritys työstää kulttuurin käsitteen eri ulottuvuuksia.

Totta kai Simmelille hänen *Rahan filosofiansa* ja sosiologisten kontribuutioidensa punainen lanka on koko erottelu ja dialektiikka subjektiivisen ja objektiivisen

kulttuurin välillä. Samaan aikaan hänellä on kuitenkin käsitys kulttuurista myös *Kultivierungin* mielessä, ja kenties myös se on melko lähellä tätä filosofisen kulttuurin projektia. Näiden lisäksi Simmeliltä löytyy myös kolmas kulttuurin käsitys, nimittäin *Verdichtungin* käsite, joka viittaa kulttuurin kiteytymiseen näennäisesti merkitysettömissä asioissa.

Yhtä kaikki leimallista Simmelin filosofialle eivät ole hänen lukuisat esseensä kulttuurista – niitä on kokonainen sarja: kulttuurin ongelma, tragedia, käsite, kriisi, konflikti ja niin edelleen – vaan se, mistä hän filosofoi, mihin hän tarttuu. Simmel ottaa filosofiansa kohteeksi objektit, joista kukaan toinen filosofi ei edes tulisi ajatteleksikaan kirjoittavansa: rauniot, kädensija...

...kuvankehyykset, silta, ovi, maisema, koru, salaisuus, kirje, seikkailu, ateria, näyttelijä, keimailu, muoti, häpeä, tyyli...

Aivan. Nämä essee osoittautuivat hyvin kiehtoviksi myös joillekin hänen oppilailleen, kuten Lukácsille, Ernst Blochille ja Kracauerille. Ymmärtääkseni heitä kiehtoivat Simmelissä hänen kykynsä filosofoida ja kehittää jokapäiväisten materiaalien objektien tai jokapäiväisen elämän filosofiaa, miten asiaa sitten katsookin. Minusta juuri tämä erottaa hänet useimmista aikalaisistaan.

Mutta mikä on konkreettisten objektien status Simmelin ajattelussa täsmällisesti ottaen? Simmel tuntuu tekevän oikeutta konkreettisille, materiaalisille objekteille tavalla, joka väistää Marxin kehittämän sudenkuopat, niiden käsittelemisen joko kaikkivoipina – tarkoitan tässä erityisesti hyödykefetisismiä – tai kaikkinaisen voimattomina – pelkkinä tuotantovoimien heijastumina?

Tuo on kiinnostava ajatus. Kontrasti, jonka teet Simmelin ja Marxin välille, on kiehtova. Luullakseni tulisi kuitenkin ajatella Simmelin toteamusta esseensä *Soziologie der Sinne* alussa, että kenties sosiologian olisi alettava operoida kuten eräät uusista tieteistä ja kiinnittää huomio ensiksi mikroskooppisiin seikkoihin. Sen jälkeen hän tietysti sanoo, että tarkastelemalla aistien sosiologiaa tarkastelemme meidät toisiimme yhdistäviä "hienovärisiä, näkymättömiä lankoja", kuten hän asian esittää. Tässä kontekstissa ei tulisi jättää huomioimatta sitä, että Marx aloittaa suurteoksensa *Pääoma* kapitalismin keskeisimmällä muodolla, hyödykkeellä. Joten heidän välillään on kenties joitakin yhtäläisyyksiä.

Joka tapauksessa Simmelin voitaneen sanoa kehittävänsä omanlaisensa lähestymistavan siihen, mistä antropologit puhuisivat tänä päivänä materiaalisena kulttuurina. Simmelille hänen filosofiansa objektit eivät näet ole yksinomaan materiaalisia. Ne ovat perusta toisten asioiden pohdinnoille. Simmel kyllä uhrasi huomattavan paljon huomiota arkielämän filosofialle, minkä filosofia oli kenties lyönyt laimin. Samaan aikaan Simmelin työssä on kuitenkin myös toinen tärkeä hänet aikalaisistaan erottava tekijä näiden jokapäiväisiä objekteja käsittelevien stimuloivien esseiden ohella. Tarkoitan hänen kiinnos-

tustaan estetiikkaan. Moderniteetin esteettisestä ulottuvuudesta on tullut viime vuosikymmeninä yhä relevantimpi, ottaen huomioon sosiologian ja filosofian niin sanotun esteettisen käänteen. Tämä tulisi huomioida myös Simmelin merkityksen ja jatkuvan relevanssin suhteen.

Eikö juuri esteettisen ulottuvuuden huomioiminen ole yksi Simmeliä ja Max Weberiä erottava tekijä? Simmel oli esteetti, siinä missä Weberin tuotantoa leimaa vahva tieteellinen eetos?

Tässä on useita seikkoja. Ensinnäkin Weber – ja tämä on hänelle olennaista – uskoo vakaasti kaiken tieteellisen edistyksen tapahtuvan käsitteenmuodostuksen kautta.

Toiseksi Weberin tuotannosta on hankala löytää tarkasteluja senkaltaisista objekteista, jotka kiinnostivat Simmeliä. Weberin voi nähdä reagoivan estetiikkaan ainoastaan epäsuorasti, joissakin satunnaisissa konferenssisitelmässä ja kirjeissä. Eräs kuuluisa esimerkki koskee sosiologiakonferenssia, jossa Weber puhui suurkaupungin ja uusien taidemuotojen yhteydestä. Tämä on hyvin kiinnostavaa, mutta pikemminkin poikkeus kuin sääntö. Kirjoittihan Weber toki musiikin kehityksestä, mutta hyvin eri tavalla kuin Simmel olisi kirjoittanut, eikä musiikki sitä paitsi ollut edes Simmelin omimpia alueita.

Olen siis samaa mieltä: tässä suhteessa Weber eroaa olennaisesti Simmelistä. Weberin käsitys moderniteetista juontaa pitkälti juurensa myös hänen modernia länsimaista rationalisoitumista koskevasta tulkinnastaan ja modernista länsimaisesta rationaalista kapitalismista, kaikkien alojen formaalin rationalisoitumisen prosessista, mitä hän kutsuu modernisaation kohtalokkaimmaksi lopputulokseksi. Lopulta se luo ongelmavyyhdin, että jos kaikki elämänaalueet ovat formaalissa mielessä läpeensä rationalisoituja, niin miten voi kehittyä mitään tämän ulkopuolista; ja avautuuko karismaattiselle johtajuudelle mahdollisuus johonkin muuhun. Tämä niin ikään on jotain hyvin erilaista kuin Simmelillä.

Palatakseni taaksepäin: Simmelin suhde arjen pieniin asioihin on monimutkaisempi kuin miltä aluksi näyttää. Niiden avulla Simmelin onnistuu tarkastella suurempia filosofisia kysymyksiä...

Jos sallit, otan esimerkiksi Simmelin esseen seikkailusta, jonka hän määrittelee katkokseksi jokapäiväisen elämän jatkuvuuteen, sen ulkopuolella olevaksi. Jos tätä esseettä lukee tarkasti, huomaa Simmelin määrittelevän myös filosofian seikkailuksi. Hän ei ainoastaan katso erityistä kohdetta, seikkailua, vaan hänellä on mielessään myös filosofoinnin prosessi, koska tässä on tietenkin pelissä perustavaa laatua oleva kysymys: kuinka filosofoida jokapäiväistä maailmaa, kun jokapäiväinen maailma on itsestään selvä ja ylenkatsottu?

Tämä on kysymys, johon Wittgenstein viittaa useissa yhteyksissä. Tiedäthän: jos otamme kielen annettuna, kuinka voimme filosofoida kielen jokapäiväistä käyttöä? Koska kieli, kuten Wittgenstein sanoo, on jotakin jota käytämme joka päivä, otamme sen koko ajan annettuna emmekä huomioi sitä. Esseessään seikkailusta Simmel

kenties yrittää saada meidät ajattelemaan, mitä seikkailussa oleminen tarkoittaa, ja vastaavasti mitä tarkoittaa murtautua ulos jokapäiväisestä elämästä filosofoidakseen jokapäiväistä elämää!

Haluan siis sanoa, ettei Simmeliä tulisi ymmärtää yksinomaan kokonaisen uskomattomien esseiden kirjon kirjoittajana, jollainen hän toki todella on. Monissa näistä teksteistä, eritoten *Rahan filosofiassa* mutta myös monissa muissa, hän kuitenkin koettaa myös kehittää moderniteetin ja modernin elämän ymmärrystä, joka ylittää kuskakin yksittäisessä esseessä tarkastellut erityisintressit.

Tullaan totaliteetin käsitteeseen, eikö vain? Kuten sanoit, vaikka Simmel ottaa esseissään käsittelyyn konkreettiset objektit – tätä puoltahan myös Adorno kaikessa kriittisyydessään ylisti Simmelissä –, hän etsii niissä aina jotakin, joka ylittää kiinnostuksen kulloiseenkin erityiseen kohteeseen. Simmel ajaa takaa modernin elämän tai peräti olemisen itsensä kokonaisuutta, joka ei ole kuitenkaan hänen mukaansa koskaan tavoitettavissa sellaisenaan, vaan ainoastaan fragmenttien kautta. Voisimmeko siis sanoa, että Simmel sijoittuu jonkin välille Hegelistä – joka totesi *Das Ganze ist das Wahre* – Adornoon, jolle kokonaisuus oli sitä vastoin epätoisi?

Simmelin filosofisesta työstä otetaan tavallisesti hänen kykynsä poimia arkisia tai näennäisen merkityksettömiä kohteita ja hänen tapansa katsoa tuota kohdetta – kuten hän muotoilee asian eräässä anonymissa kirjoituksessaan – *sub specie aeternitatis*. Uskon tämän olevan yksi avain hänen ajatteluunsa.

On myös hyödyllistä ajatella mitä Kracauer sanoi Simmelin uskosta ilmiöiden perustavanlaatuisen yhteyteen. Kracauer laajensi tätä ajatusta Simmelin tuotantoon esittämällä, että siinä voi aloittaa mistä tekstistä tahansa ja päätyä mihin tahansa. Väite on hitusen liioiteltu, mutta kaikesta huolimatta kyse ei ole ainoastaan – tässä voi nähdä, mitä Kracauerilla oli mielessään – fragmentaarisen valaisemisesta, vaan myös sen oivaltamisesta, että fragmentaarinen on avain johonkin enempiin.

Saattaisiko ajatella Simmelin *oeuvre*a jonkinlaisena tekstien rihmastona? Labyrinttina, johon on useita sisäänkäyntejä, ja joka on aina hieman erilainen riippuen siitä, mistä kohdasta siihen tulee sisään: seinät ovat saattaneet siirtyä ja vaihtaa paikkaa, uusia ovia on avautunut, löytynyt uusia väyliä ja reittejä, sulkeutunut toisia, osa vanhoista osoittautuneet umpikujiksi?

Tämä on totta. Etenkin Simmelin varhaistuotannon tutkiminen avaa uusia reittejä hänen ajatteluunsa. Simmeliä lukevat ottavat käteensä luultavasti *Rahan filosofian* ja joitakin muita esseitä, mutta he eivät todennäköisesti halua palata esimerkiksi hieman epäoikeudenmukaisesti sivuutettuun *Einleitung in die Moralwissenschaftiin*, joka jo sisältää joitakin tärkeitä myöhempiä teemoja, tai sitä aiemmin ilmestyneeseen *Über soziale Differenzierungin*.

Eikä tule unohtaa Moritz Lazaruksen ja Heymann Steinthalin merkitystä. Simmel piti Lazarusta yhtenä merkittävimmistä opettajistaan, joka kehitti *Völkerpsychologien*,

mistä Simmelin myöhemmin hahmottama kulttuurifilosofia sisältää aineksia. Kun yhden luennan mukaan Simmel lähestyi varhaisuotannossaan positivistista positiota, suhde *Völkerpsychologie*hin osoittaa myös muiden vaikutteiden läsnäolon. Tämä on erityisen hyvin dokumentoitu Klaus Christian Köhnken kirjassa *Der Junge Simmel* tavassa, jolla hän käsittelee kirjaa *Einleitung in die Moralwissenschaft* – kenties yhtä Simmelin vaikeimmista kirjoista. Köhnke sijoittaa teoksen juuri tähän kontekstiin.

Tässä vaiheessa Simmel jo ponnisteli myös oman tunnusomaisen filosofiansa kehittämiseksi. Simmelissä on viehättävää juuri hänen kykynsä luoda jokin *Raban filosofian* kaltainen kokonaisteos ja samaan aikaan luodata esseissään fragmentaarisia arkielämän filosofian yksityiskohtia. Myös Adorno jakoi Simmelin kanssa kiinnostuksen esseemuotoon. Tieteellisten väitteiden esittämisestä pidättäytymisen ohella eräs esseemuodon ominaispiirteistä, kuten Adorno osoittaa yhtä hyvin kuin Lukácskin, on, että toisin kuin tieteellinen tai akateeminen artikkeli, esse on avoin. Juuri tämä avoimuus sallii meidän – ja salli Simmelin – ehdottaa useita teitä mainitsemasi labyrintin läpi.

Viimeaikaisemmissa teoksissasi tunnut liikkuneen jonkin verran pois substantiaalisesta Simmel-tutkimuksesta kohti arkkitehtuuria ja arkkitehtuurin teoriaa. Voisitko vielä paljastaa, mikä sai sinut lähtemään tähän suuntaan?

Arkkitehtuurista ja tilallisista kysymyksistä ei ole tullut tärkeitä vain minulle, vaan luullakseni sosiologit, maantieteilijät ja arkkitehdit ovat yleisemminkin alkaneet kiinnostua uudelleen tilan ja tilallisten suhteiden kysymyksestä. Ja yksi tilan filosofeista on tietenkin Simmel. Simmelillä oli jo elinaikanaan vaikutus ainakin arkkitehteihin. Ajattelen tässä esimerkiksi Erich Mendelsohnia. Hän on itärintamalla ja odottaa juoksuhaidoissa kappalettaan Simmelin Rembrandtia käsittelevästä teoksesta. Luettuuan sen hän toteaa, että tämä on yleisesti ottaen tismalleen oma näkemykseni taiteesta... Tämä vain joi-takin kiinnostavia varhaisia esimerkkejä mainitakseni. Mutta toisaalta ajattelen, että – ja tämä on vaikutelmani arkkitehtuurin ja arkkitehtuurin teorian opinnoista – arkkitehtiopiskelijat tuntuvat olevan hyvin avoimia kokonaiselle teoreettisten ja filosofisten positioiden kirjolle. Eikä selvästikään yksistään Simmelillä vaan myös Benjaminilla ja Kracauerilla (joka itse asiassa sai arkkitehdin koulutuksen) on ollut tuonkaltainen vaikutus. He ottivat tilalliset suhteet vakavasti.

David Frisbyn teoksia

- Sociological Impressionism. A reassessment of Georg Simmel's Social Theory.* Heinemann, London 1981.
- Georg Simmel.* Horwood & Tavistock, Chichester, London & New York 1984 (uud. p. 2002).
- Fragments of Modernity. Theories of Modernity in the Works of Simmel, Kracauer and Benjamin.* Polity Press, Cambridge 1985.
- Simmel and Since. Essays on Georg Simmel's Social Theory.* Routledge, London & New York 1992.
- Simmel on Culture. Selected Writings.* Sage, London 1997. (Toim./engl. Mike Featherstone.)
- Frisby, David, *Cityscapes of Modernity. Critical Explorations.* Polity Press, Cambridge 2001.
- Simmel, Georg, *Philosophie des Geldes. Gesamtausgabe* Band 6. Suhrkamp, Frankfurt/M. 2001. (Toim. & Klaus Christian Köhnke.)
- Simmel, Georg *The Philosophy of Money.* 3. laaj. p. Routledge, London & New York 2004 (1. p. 1978). (Toim./engl. & Tom Bottomore.)